

vita sit aliquid de essentia corporis viventis; est enim predicatum essenziale, non accidentale. Unde consequens est quod corpus, quod desinit esse vivum, non totaliter idem remaneat. Si autem diceretur quod corpus Christi mortuum totaliter idem remaneret, sequeretur quod non esset corruptum, corruptione dico mortis, quod est hæresis Caiianitarum, ut Isid. dicit¹, et habetur in Dec., 24, q. 3²; et Dam. ait, l. 3³, quod corruptionis nomen duo significat: uno modo separationem animæ a corpore, et alia hujusmodi; alio modo perfectam dissolutionem in elementa. Ergo incorruptibile dicere corpus Domini (secundum Julianum et Caiianum) secundum primum corruptionis modum ante resurrectionem, est impium, quia corpus Christi non esset consubstantiale nobis, nec in veritate mortuum esset, nec secundum veritatem salvati essemus. Secundo autem modo corpus Christi fuit incorruptum.

Ad primum ergo dicendum, quod corpus mortuum cujuscunque alterius hominis non remanet unitum alicui hypostasi permanenti, sicut corpus Christi mortuum. Et ideo corpus mortuum cujuscunque alterius hominis non est idem simpliciter, sed secundum quid, quia est idem secundum materiam, non autem idem secundum formam. Corpus autem Christi remanet idem simpliciter propter identitatem suppositi, ut dictum est⁴.

Ad secundum dicendum, quod quia idem numero dicitur aliquid secundum suppositum, idem autem specie est idem secundum formam, ubicunque suppositum subsistit in una sola natura, oportet quod, sublata unitate speciei, auferatur unitas numeralis. Sed hypostasis Verbi Dei subsistit in duabus naturis, et ideo, quamvis in Christo non remaneat corpus idem secundum speciem humanæ naturæ, remanet tamen idem numero secundum suppositum Verbi Dei.

Ad tertium dicendum, quod corruptio et mors non competit Christo ratione suppositi secundum quod attenditur unitas, sed ratione naturæ, secundum quam invenitur differentia mortis et vitæ.

COMMENTARIUS.

Objectio. — Responsio. — Responsio D. Thomæ est, simpliciter, id est, absolute et sine addito fuisse idem numero corpus propter

¹ 8 Elym., c. 5.

² C. Quidam autem hæretici, a medio.

³ C. 28, in princ.

⁴ In corp. art.

identitatem suppositi; non tamen fuisse omnino et ex omni parte idem, cum fuerit sub diversis formis. De qua assertionem quoad rem ipsam postea disputabimus. Quoad intelligentiam vero litteræ D. Thomæ difficile est quod ait, illud dici simpliciter idem numero, quod est supposito idem. Anima enim et corpus Christi inter se non erant unum numero, etiam si essent supposito idem, et humanitas et divinitas non sunt numero idem, etiam si sint supposito idem. Et similiter, si Christus dimitteret animam quam habet, et assumeret aliam, non propterea essent una numero, licet essent in eodem supposito. Respondeo, totum hoc pertinere etiam ad modum loquendi. Existimo tamen D. Thomam locutum esse in eo sensu quo superiori tom., disp. 13, sect. 2, cum eodem D. Thomæ diximus, si Verbum assumeret plures humanitates, futurum esse unum hominem, et non plures. Sic ergo in præsentia dicit esse idem corpus numero propter identitatem suppositi, loquendo de corpore in concreto. Objectiones autem factæ solum probant naturas vel partes in abstracto sumptas, non posse dici idem numero propter identitatem suppositi.

ARTICULUS VI

Utrum mors Christi aliquid operata sit ad nostram salutem¹.

1. Ad sextum sic proceditur. Videtur quod mors Christi nihil operata sit ad nostram salutem. Mors enim est quædam privatio; est enim privatio vitæ. Sed privatio, cum non sit res aliqua, non habet aliquam virtutem agendi. Ergo non potuit aliquid operari ad nostram salutem.

2. Præterea, passio Christi operata est ad nostram salutem per modum meriti. Sic autem non potuit operari mors Christi; nam in morte separatur anima a corpore quæ est merendi principium. Ergo mors Christi non est operata aliquid ad nostram salutem.

3. Præterea, corporale non est causa spiritualis. Sed mors Christi fuit corporalis; non ergo potuit esse causa spiritualis nostræ salutis.

Sed contra est quod Augustinus dicit, in 4 de Trinit.²: Una mors nostri Salvatoris (sci-

¹ Infr., q. 52, a. 1, cor., et q. 56, a. 1, ad 1, et ad Gal. 2.

² C. 3, circa fin., tom. 3.

licet corporalis) duabus mortibus nostris (id est, animæ et corporis) saluti fuit.

Respondeo dicendum quod de morte Christi dupliciter loqui possimus. Uno modo, secundum quod est in fieri; alio modo, secundum quod est in facto esse. Dicitur autem mors esse in fieri, quando aliquis per aliquam passionem vel naturalem vel violentam tendit in mortem. Et hoc modo idem est loqui de morte Christi et de passione ipsius. Et ita secundum hunc modum mors Christi causa est salutis nostræ, secundum id quod de passione supra dictum est¹. Sed in facto esse, mors Christi consideratur secundum quod jam facta est separatio corporis et animæ, et sic non loquimur de morte Christi. Hoc autem modo mors Christi non potest esse causa salutis nostræ per modum meriti, sed solum per modum efficientiæ; in quantum, scilicet, nec per mortem divinitas separata fuit a Christi carne; et ideo quicquid contigit circa carnem Christi, etiam anima separata, fuit nobis salutiferum virtute divinitatis unitæ. Consideratur autem proprie alicujus causæ effectus secundum similitudinem causæ; unde quia mors est quædam privatio vitæ propriæ, effectus mortis Christi attenditur circa remotionem eorum quæ contrariantur nostræ saluti, quæ quidem sunt mors animæ et mors corporis, et ideo per mortem Christi dicitur esse destructa in nobis et mors animæ, quæ est peccatum nostrum (secundum illud Rom. 4: Traditus est, scilicet, in mortem, propter delicta nostra); et mors corporis, quæ consistit in separatione animæ, secundum illud 1 ad Cor. 15: Absorpta est mors in victoria.

Ad primum ergo dicendum, quod mors Christi est operata salutem nostram ex virtute divinitatis unitæ, et non ex sola ratione mortis.

Ad secundum dicendum, quod mors Christi, secundum quod consideratur in facto esse, etsi non est ad nostram salutem operata per modum meriti, est tamen operata per modum efficientiæ, ut dictum est².

Ad tertium dicendum, quod mors Christi fuit quidem corporalis, sed corpus illud fuit instrumentum divinitatis sibi unitæ, operans in virtute ejus, etiam mortuum.

COMMENTARIUS.

Duo docet in hoc articulo D. Thomas. Primum est, Christum per mortem in facto esse

¹ Quæst. 49.

² In corp. art.

nihil meruisse nobis, sed solum per mortem in fieri. Quod est dicere, Christum meruisse nobis toto tempore quo patiebatur; in instanti vero mortis jam non meruisse. Quod est verissimum, quia tunc jam non erat homo neviator, ut latius est a nobis disputatum, in superiori tom., disp. 39, sect. 3. Alterum est, mortem Christi in facto esse per modum efficientiæ operatam esse nostram salutem. Quod necessario est intelligendum de carne ipsa, seu humanitate, quod, scilicet, ratione mortis fuerit veluti proportionatum et accommodatum instrumentum ad aliquos effectus nostræ salutis, ut etiam hic Cajetanus et Medina explicarunt, et latius diximus priori tomo, disp. 21, sect. 7.

DISPUTATIO XXXVIII.

In tres sectiones distributa.

DE MORTE CHRISTI QUOAD SUBSTANTIAM ET CAUSAS EJUS.

Postquam disputatum est de passione Christi, consequens est ut de illius morte disseramus. De qua tria disputanda occurrunt: primum, de morte ipsa secundum se, quod in hac disputatione breviter expediemus, quia circa D. Thomæ litteram omnia fere tacta sunt. Secundo, de prodigiis quæ in ea morte acciderunt, de quo dicemus disputatione sequenti. Ac denique de tempore quo illa mors accidit, hæc enim sola circumstantia explicanda superest. Cæteræ enim cum ipsa passione expositæ sunt.

SECTIO I.

Utrum Christus vere ac naturaliter mortuus fuerit.

1. Non defuerunt hæretici qui negarent Christum vere mortuum esse. Ita enim censuerunt Caiiani, ut hic D. Thomas refert, ex Damasc., lib. 3 de Fide, c. 28; et Isid., 8 Ety-mol., c. 5. Et idem necesse est sensisse hæreticos omnes, qui in Christo veritatem humanæ naturæ, aut corporis humani, aut corporis passibilis negarunt; quorum errores fuse relati atque refutati sunt in 1 tom., q. 4 et 5 et 14. Hi hæretici nullum omnino habent fundamentum, nisi fortasse quod indecens et indecorum illis visum est Deum mori; vel certe quod putarunt Christi corpus ex vi unionis factum esse impassibile. Quod videtur etiam sensisse Ambrosius, lib. 10 in Lu-

cam, quatenus sentit necessarium fuisse divinitatem recedere a corpore, ut mori posset.

2. *Christus vere mortuus.* — At vero fidei veritas, imo et articulus fidei est, Christum vere fuisse mortuum. In qua veritate probanda non oportet prolixius immorari, quia verba Evangelistarum sunt expressa, et in omnibus symbolis eam aperte profiteremur. Ac denique hæc est unica fides et spes Christianorum, qui per mortem Christi credunt se esse redemptos a morte peccati, et ab æterna morte animæ et corporis. Rationes vero sunt, theologicæ quidem, quia ad manifestationem divinæ sapientiæ et virtutis, et ad delendum delicta nostra, id fuit convenientissimum, juxta illud: *Mortuus est propter delicta nostra*, ad Rom. 4. Physicæ vero, quia revera habuit corpus passibile et mortale, et tot doloribus ac passionibus affectum est, ut ad interimendum hominem fuerint sufficientissimæ.

3. Sed hinc nascitur dubium, an illa mors fuerit naturalis; potest autem dici naturalis, vel ut distinguitur a miraculosa, vel ut distinguitur a violenta, vel ut distinguitur a ligera, et de singulis breviter dicemus.

4. *Mors Christi naturalis.* — Dico ergo secundo: mors Christi in se non fuit miraculosa, sed naturalis. Explico. Nam ut mors in Christo locum haberet, quoddam miraculum supponi necesse fuit, nimirum ut quamvis anima esset gloriosa, corpus permetteretur esse passibile, et hoc sensu omnis passio, et dolor, et mors Christi potest dici miraculosa, tanquam ex miraculo proveniens. At vero, supposito hoc miraculo, dicimus Christi mortem fuisse naturalem, id est, ex vi actionis naturalium causarum necessario ac naturali ordine subsecutam. Quo in sensu est certa conclusio, quam docent Theologi in 3, dist. 36, qui etiam addunt, futurum potius fuisse magnum miraculum, si ex talibus tormentis in tali corpore mors non fuisset subsecuta. Ratione declaratur, quia naturale est homini ut ad conservandam vitam, talem corporis dispositionem ac compositionem requirat, ita ut si illa dissolvatur, vel remittatur usque ad certum gradum vel terminum, sub illo conservari nequeat; sed corpus Christi Domini magnam per passionem passum est alterationem et dissolutionem quamdam debitæ compositionis, quatenus sanguinem suum effudit, et cum eo alios humores. Ex quo necesse etiam fuit ut magna vis vitalium et animalium spirituum effluerit: ergo, cum hæc alteratio

et dissolutio multis horis duraverit, necessarium fuit pervenire ad eum statum, in quo vita naturaliter conservari non posset, atque adeo et mortem naturaliter ingruere.

5. *Objectio.* — Dices: potuit anima Christi a corpore recedere, antequam ad eum terminum, extremumque discrimen perveniret, et tunc mors miraculosa esset; ita vero factum esse colligi potest ex illis verbis: *Ego pono animam meam, et nemo tollit eam a me*, Joan. 12. Unde D. Thomas, q. 47, art. 1, ad 2, dicit mirabile fuisse in Christi morte, quod mortuus sit citius quam alii, qui simili passione afficiebantur. Pilatus quoque miratus fuit quod jam obiisset, Marc. 15; et addit divus Thomas: *Sicut enim ejus voluntate natura corporalis conservata est in suo vigore usque ad extremum, sic etiam quando voluit, subito cessit nocemento*; sic etiam Cyprianus, lib. de Idolorum vanitate, de Christo dicit: *Crucifixus prævento carnificis officio spiritum sponte dimisit*. Et Origenes, l. 2 Contra Celsum, significat animam Christi sponte recessisse a corpore, quando adhuc naturaliter posset vivere. Et confirmari hoc potest ex modo mortis Christi; refert enim Joannes Christum prius voce magna clamasse, finitque illis verbis: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*, statim efflase animam. Sed si esset in naturali dispositione morti proxima, non potuisset tam potentem clamorem effundere. Ergo signum est emisisse spiritum, etiam tunc cum robor corporis et firmitatem haberet, atque adeo priusquam naturalis necessitas postularet. Unde etiam centurio, videns quod sic clamans exspirasset, exclamavit: *Vere Filius Dei erat iste*. Quod non aliunde intulit, nisi quia conspexit eum arbitrio suo emisisse spiritum, statim ac tam valide clamavit. Unde Hieron. ibi, Matt. 26, *divinæ potestatis inquit fuisse indicium, spiritum sic emittere*; et Marc. 15: *Nos (inquit) cum ima voce vel sine voce morimur, qui de terra sumus; ille vero cum exaltata voce exspiravit, qui de cælo descendit*. Et Chrys., hom. 89 in Matt.: *Ea propter (inquit) voce magna clamavit, ut ostenderet sua totum id fieri potestate*. Quod aliis verbis docuit Athanas., q. 77 ad Antiochum, dicens, *Christum clamasse, ut suam declararet potentiam*; et q. 76, hoc ipsum indicat, tractans quæstionem, cur Christus prius inclinaverit caput, et postea spiritum emisisset, cum alii homines prius mori soleant, et postea caput inclinare: *Quia omnibus (inquit) impletis quæ pati debuerat, sola mors restabat*

adhuc, atque hæc quidem sibi metuens appropinquare non audebat, idcirco Christus inclinato capite vocavit ipsam. Et in eodem sensu videtur dicere Euseb., l. 4 de Demons., c. 12: *Cum altius vocem misisset, solutus a corpore abiit, neutiquam expectans dum mors ad ipsum accederet, sed illam cunctantem, ac veluti cessantem ac fugitantem, ipse a tergo insequitur*. Et hanc sententiam tenet Gab., lect. 82 in can., litt. D, ubi addit congruentiam, scilicet, Christum antevertisse tempus naturalis mortis, ut evidentiùs constaret sua sponte et voluntate mori.

6. *Christus ex vi vulnerum mortuus.* — Nilominus hic modus dicendi non est verisimilis, sed omnino dicendum videtur animam Christi non prius deseruisse corpus suum, quam in illo fuerit sufficiens causa mortis, id est, talis dispositio cum qua non posset anima naturaliter corpus illud informare. Probatur primo, quia aliqui Christus non esset occisus a Judæis et Gentibus. Quia revera non fuisset mortuus ex vi vulnerum ab eis inflictorum; neque satis est quod Gabriel ait, occidisse eum, quia voluntarie inflixerant vulnera ex quibus mors esset secula, nisi Christus prævenisset. Nam, licet hoc satis fuerit ad committendam culpam internam homicidii, non tamen ut vere dicerentur exterius occidisse, quia de facto non est mors ex eorum actione secuta; sicut quando Saul jacebat in terra lethalibus sauciatus vulneribus, ex quibus fortasse interiret, utque citius moreretur, postulavit ab Amalecite ut ipsum interficeret, certe in eo casu Saul non dicitur vere interfectus ab iis militibus qui prius eum vulnerarant, sed ab illo qui eum ultimo percussit, quem propterea David postea capite plecti jussit, eo quod ausus esset interficere *Christum Domini*. Sic ergo in præsentia, dici non posset vere ac proprie occisus a militibus Christus. Unde fieret ulterius, Christum seipsum interfecisse, quia illa mors, eo instanti quo facta est, aliquam causam efficientem habuit; sed non naturalem extrinsecam, ut prædicta opinio asserit; ergo. Tandem nulla est ratio vel conjectura quæ cogat ad illum mortis modum asserendum, nec videtur rationi consentaneum, ut prius anima Christi deseruerit corpus suum quam sit deserta ab ipso (ut sic dicam), id est quam corporis debilitas ac necessitas naturalis id postularet.

7. Quin potius existimant aliqui, non statim mortuum esse Christum, ac corpus ha-

buit ita debilitatum ac dispositum, ut naturaliter non posset ab anima informari, sed miraculose aliquo tempore vitam conservasse. Quod videtur significare D. Thomas, Quodl. 1, art. 3, et conjectura esse potest, quia vix credibile est corpus temperatissimum, post tam crudelem flagellationem, atrociamque tormenta tam multa, et tam copiosam sanguinis effusionem, potuisse naturaliter tanto tempore morti resistere. Et confirmari hoc potest ex sudore sanguineo Christi, et tristitia vehementi quam tunc passus est, quæ tanta fuisse videtur, ut ad hominem extinguendum sufficeret; præsertim cum usque ad mortem duraverit, juxta illud: *Tristis est anima mea usque ad mortem*; hoc enim etiam exponi potest (ut Cajetanus ibi indicavit) de intensione tristitiæ, quæ tanta fuit ut ad mortem usque perduceret, nisi ei divina virtus obstitisset. Nec vero ex hoc modo dicendi sequitur fuisse mortem Christi miraculosam, sed potius dilationem mortis. Et juxta hunc etiam dicendi modum recte intelliguntur omnia quæ ex Scriptura et Patribus adducta sunt, Sic enim Christus, quando voluit, emisit spiritum, et non quando leges naturæ ad id cogebant, quod divinæ potestatis est.

8. Sed (licet hoc probabile sit) non tamen videtur necessarium. Nunquam enim Christi anima præternaturali modo corpus suum informavit, sed semper habuit in corpore con-naturales ac sufficientes dispositiones, saltem quæ ad conservationem necessariæ sunt. Cur enim fingemus miraculum non necessarium, quod nec in Scriptura, nec in ratione fundari potest, nec ad explicandam acerbitatem passionis et mortis Christi quicquam refert? Quocirca, si fortasse nocumenta illata Christo in passione de se fuerunt efficacia, ut breviori tempore mortem afferrent, et illis divina virtute restitit Christi corpus seu anima, ne tam cito deficeret, non id factum est conservando animam in corpore sine sufficienti dispositione, sed efficiendo potius ne corporis dispositiones tanta celeritate deficerent, id est retinendo sanguinem et spiritum, ne breviori tempore eis corpus destitueretur, caloremque et alias corporis qualitates similiter conservando, ne proportio ac temperamentum omnino necessarium solveretur. Etenim, si quod genus miraculi intercessit, istud videtur facilius, magisque proportionatum, quam quod et hoc incertum, neque admodum necessarium videatur. Nam (quod ad tristitiam in-terio-rem attinet) non credo Christum in suo

appetitu talem ac tantam permisisse, quæ ipsum posset naturaliter interimere. Quo enim fundamento hoc affirmari potest? Nam potius videtur aliquid inordinationis vel indecentiæ habere; non enim potest tristitia interimere, nisi intercedente magna commotione humorum, et corporis alteratione. Deinde ratio postulat ut in hujusmodi affectibus admittendis, præsertim quando ex sola interna consideratione excitantur, moderatio aliqua adhibeatur. Quod vero attinet ad extrinseca nocumenta et vulnera, non satis constat talia fuisse, ut non potuerit humanum corpus dimidia diei parte illa sustinere.

9. *Clamor Christi in cruce jamjam morituri miraculosus.* — Unum ergo solum miraculum certum est in ea morte intercessisse, scilicet, quod potuerit voce magna clamare, cum esset jam morti proximus. Non enim fieri poterat ut haberet naturalem virtutem ac robur ad eum clamorem emittendum, corpus pene exangue, ac vitalibus spiritibus, et consequenter viribus fere exhaustum. Et in hoc miraculo ostendit Christus (ut prædicti Patres aiunt) potentiam suam; sicut enim potuit resistere, et superare debilitatem corporis ad sic clamandum, illa potuit morti resistere, si vellet; et ideo ait D. Thomas, dicto Quodlib., declarasse Christum illo facto, se esse dominum vitæ et mortis, et non necessitate absoluta, sed sponte mortem suscipere, cui facile resistere posset, si vellet. Et ita etiam facile intelliguntur omnes Scripturæ, et sententiæ Patrum adductæ. Hinc vero non fit mortem Christi in se et proprie fuisse miraculosam; sed habuisse miraculum adjunctum, quod paulo ante præcessit.

10. *Objectio.* — *Responsio.* — Dices: miraculum fuit, corpus, quod robur habuit ad talem vocem emittendam, statim mori. Respondedo: si robur illud fundatum esset in intrinseca corporis dispositione, bona esset consecutio; tamen, quia non inde ortum est, sed ex virtute operatrice miraculum, ideo nullum novum miraculum fuit, quod corpus divinitus elevatum ad illam vocem emittendam, statim naturæ suæ relictum, mortem naturaliter oppeteret. Centurioni autem miraculosa fuit illa rerum successio et conjunctio, quia revera, simpliciter loquendo, miraculosa erat, quamvis ipse fortasse non perciperet in quo esset ratio miraculi constituta. Pilatus autem (ut ego existimo) non tam mirabatur de velocitate mortis Christi, quod existimaret tormenta non fuisse sufficientia

ad illum interficiendum, quam quod aliquid divinum seu plus quam humanum de Christo suspicatus fuerat, et ideo vel speraret vel formidaret illum non tam cito, aut certe neque omnino moriturum fuisse.

11. *Mors Christi violenta, sed non coacta.* — Dico tertio: mors Christi violenta fuit, et non naturalis. Probat, quia, licet naturale fuerit mori posita tali corporis dispositione, tamen ea dispositio ex causa extrinseca ac violenta orta est. Oportet autem meminisse violentum non esse idem quod coactum (hoc enim opponitur appetitui elicito, illud vero naturali); vis autem illata Christo, etsi non fuerit proprie coactio, quia ipse voluntate absoluta non restitit (si enim resistere voluisset, nulla humana vis contra eum valuisset), fuit autem violenta, quia fuit contra naturalem inclinationem. Et specialiter in hominibus violenta mors dicitur, quæ fit præter intrinsecam hominis dispositionem, et actionem ac reactionem, ex qua naturalis mors solet oriri, et fit per applicationem extrinsecæ causæ corruptentis.

12. *Mors Christi omnino libera ac voluntaria.* — *Objectio.* — Dico quarto: mors Christi non fuit naturalis, id est, necessaria, sed potius libera ac voluntaria, quatenus supernaturali virtute illam impedire potuit et noluit, ut in quæst. 47, art. 1, satis explicatum reliquimus. Dices: ergo male egit Christi anima recedendo a suo corpore voluntate sua, cum posset in illo permanere. Respondet D. Thomas, in dicto Quodlib.: *Si anima in sua potestate haberet recedere a corpore quando vellet, et iterum advenire, non majoris esset culpæ, si corpus desereret, quam quod habitator suam deserat domum.* Quia ergo Christi anima hanc potestatem habuit, ideo nulla culpa illi fuit sic recedere. Juxta quam responsionem, etiamsi illa anima recederet a corpore optime disposito, nulla esset culpa; imo neque se occidere, esset Christo culpæ tribuendum. Quod quidem in sensu composito verum est. Nam si Christus id fecisset, nulla esset culpa; tamen secundum se, seclusisque miraculis, objectum illud sese occidendi malum est. Facilius ergo dicitur (quod in dicto etiam articulo, q. 47, indicavit D. Thomas), animam Christi non debuisse miraculo uti, vel ad resistendum causis intrinsecis, ne corpori nocerent, vel ad informandum corpus carens dispositione ad hujusmodi informationem necessaria. Nulla enim vel naturalis, vel divina lex obligabat ad hujusmodi miraculum efficien-

dum: sed potius lex charitatis et obedientiæ postulabant ut propter consummandam hominis redemptionem mortis legibus se subiceret.

SECTIO II.

Quænam substantialis unio in Christi morte dissoluta sit.

1. *Separatio animæ a corpore in morte Christi facta.* — Primum omnium constat in morte Christi factam esse separationem animæ a corpore. In hac enim separatione essentialiter mors hominis consistit, et hanc separationem significarunt Evangelistæ illis verbis: *Expiravit*, seu, *tradidit*, vel *emisit spiritum*. Animam enim *spiritum* appellarunt, ut Sancti omnes interpretantur, exponentes illa verba; et Athanas., lib. de Incarn.; Epiph., hæc. 42, in confut. 73 Marcionis. Et rationem Cajetanus addit, quia animus, dum vivificat corpus, habet rationem animæ, quia tunc proprie animat; cum vero incipit esse a corpore separatus, veluti induit rationem spiritus. Quæ ratio, si etymologiam vocis spectemus, non est contemnenda; si autem usum, et anima quoque separata, nomen *animæ* retinet, juxta illud: *Non derelinques animam meam in inferno*, Psalm. 15; et anima conjuncta vocatur spiritus, juxta illud: *Et inspiravit in eo spiraculum vitæ*, Gen. 1; Eccl. 12: *Spiritus redit ad Deum, qui dedit illum*, ubi simul anima separata et conjuncta *spiritus* appellatur.

2. *In morte Christi humanitas esse desiit.* — *Objectio.* — *Responsio.* — Hinc sequitur primo in morte Christi desiisse esse humanitatem ejus, quia de essentia humanitatis est unio corporis et animæ. Unde etiam fit perditam tunc esse unionem humanitatis ad Verbum, non per propriam, seu puram ac præcisam separationem extremorum, sed per destructionem alterius extremi, ut notavit Duran., in 3, d. 21, q. 1. Nam duarum rerum unio utriusque existentiam necessario supponit, unde ablata humanitate non potuit manere unio humanitatis ad Verbum. Dices: verum est non mansisse illam unionem in humanitate, mansisse tamen in anima et corpore, atque ita, licet non manserit unio humanitatis, id est, efficiens et uniens humanitatem, mansit tamen unio, quæ erat humanitatis, uniens Verbo animam et corpus. Respondetur hoc quidem recte dici, si unio humanitatis ad Verbum nihil addit partialibus unionibus animæ et corporis; tamen, si

verum est totalem unionem humanitatis partialibus illis unionibus quicquam addere, sicut totalitas humanitatis addit aliquid præter animam et corpus, saltem modum distinctum, necesse est dicere, destructa humanitate, destrui etiam ejus unionem ut totalem, et formaliter ac integre non manere, etsi maneant partiales uniones ex quibus in re ipsa constabat, sicut etiam non manet humanitas, etiam si maneant partes ex quibus constabat.

3. *Verbum in triduo desiit homo esse.* — *Objectio.* — *Responsio.* — Secundo, ex dicto principio infertur, Verbum in triduo ab instanti mortis non fuisse hominem, quia homo humanitate constituitur; destructa ergo humanitate, desiit esse homo. Dices: homo anima constituitur; sed Verbum habuit animam; ergo mansit homo. Item, homo constat corpore et animo; sed tunc Verbum etiam his constabat; ergo. His rationibus videntur moti Hugo Viet., l. 2 de Sacram., q. 1, c. 11, et Mag., in 3, d. 22, ut dicerent, non obstante morte Christi, Verbum permansisse hominem. Sed (ut D. Thomas supra, et Bonav., et reliqui Theologi, in prædicta dist. notarunt) graviter lapsi sunt in re Theologica ex falso philosophico principio. Respondetur ergo hominem constitui anima ut forma informante corpus; in morte vero Christi permansisse animam in Verbo, ut partialem naturam hypostatice terminatam, non vero ut formam informantem. Ac similiter homo constat corpore et animo, ut partibus essentialibus unam naturam actu componentibus; in Verbo autem manserunt anima et corpus post Christi mortem, non ut partes actu componentes unam naturam, sed solum ut subsistentes eadem Verbi subsistentia; et ideo certum est Verbum in triduo non fuisse hominem.

4. *Corpus, et anima in Christi morte a divinitate separata non sunt.* — *Objectio.* — *Responsio.* — Dico secundo, in Christi morte non fuisse separata a divinitate corpus et animam. Itaque non propriis, sed divina Verbi subsistentia subsisterunt. Conclusio est communis Theologorum, cum D. Thoma hic; et Mag., 3, d. 21; et est certa ex communi traditione, et consensu Ecclesiæ. Primum enim colligitur ex Symbolo Apostolorum, in quo sic habetur: *Et in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, et sepultus, descendit ad inferos.* Quæ omnia dicuntur de Filio Dei solum per communicatio-